

AUTOREFERAT

1. Imię i Nazwisko.

Marta Jas-Koziarkiewicz

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe/artystyczne – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej

- **2008** – doktor nauk humanistycznych w zakresie nauki o polityce, Uniwersytet Warszawski, Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych, Instytut Dziennikarstwa, dysertacja pt. *Dotowana prasa mniejszości niemieckiej w Polsce jako prasa środowiskowa* przygotowana pod kierunkiem prof. dr hab. Ewy Stasiak-Jazukiewicz (recenzenci prof. dr hab. Janusz Adamowski, prof. dr hab. Teresa Sasińska-Klas). Praca zdobyła II nagrodę w Ogólnopolskim Konkursie im. Profesora Piotra Dobrowolskiego na najlepszą pracę doktorską podejmującą problematykę niemcoznawczą;
- **2002** – dyplom magistra z wyróżnieniem na kierunku dziennikarstwo i komunikacja społeczna, Uniwersytet Warszawski, Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych, Instytut Dziennikarstwa. Praca magisterska zatytułowana *Schlesisches Wochenblatt – tygodnik mniejszości niemieckiej* przygotowana pod kierunkiem prof. dra hab. Janusza Adamowskiego.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych/artystycznych.

- 1.10.2015 do chwili obecnej – Instytut Europeistyki, Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych, adiunkt;
- 1.10.2009–30.09.2015 – Katedra Europeistyki (od 2012 roku Instytut Europeistyki), Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych, Uniwersytet Warszawski, adiunkt;
- 17.03.2008–30.09.2009 – Katedra Europeistyki, Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych, Uniwersytet Warszawski, asystent;
- 1.09.1998–1.02.1999 – Zespół Szkół im. Piotra Wysockiego, ul. Odrowąża 75, nauczyciel.

4. Wskazanie osiągnięcia* wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2017 r. poz. 1789):

a) tytuł osiągnięcia naukowego/artystycznego

Euranet Plus – europejski głos w Twoim domu. Radio w procesie europeizacji

b) autor, tytuł publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa, recenzenci wydawniczy
Marta Jas-Koziarkiewicz, *Euranet Plus – europejski głos w Twoim domu. Radio w procesie europeizacji*, Warszawa 2019, Dom Wydawniczo-Handlowy Elipsa, recenzenci wydawniczy: dr hab. prof. UW Alicja Jaskiernia, dr hab. prof. UAM Magdalena Musiał-Karg.

c) omówienie celu naukowego/artystycznego ww. pracy/prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania

W moim głównym osiągnięciu naukowym podjęłam zagadnienie znaczenia radia w procesie europeizacji. Proces ten analizowałam w ujęciu politologicznym. Za główny problem badawczy uznałam określenie roli podzielanych wartości i ram interpretacyjnych w projekcie radiowym Euranet Plus. To zagadnienie nie było do tej pory eksplorowane w polskiej literaturze politologicznej, a autorzy zagraniczni w artykułach naukowych koncentrowali się na prezentacji historii i rozwoju sieci lub ograniczali się do perspektywy instytucjonalnej (Fernández Sande, Gallego Pérez, 2012; Gallego, Fernández Sande, Demonget, 2015; Andrino San Cristóbal, 2014)¹. Autorska analiza zawarta w książce stanowi uzupełnienie dotychczasowego stanu badań nad komunikowaniem politycznym, w tym polityką informacyjną Unii Europejskiej, niwelując istniejącą lukę w stanie wiedzy. Zbadanie zakresu przekazywania wartości europejskich w komunikowaniu masowym dopełnia także analizy politologiczne dotyczące procesu europeizacji. Ponadto badanie zarówno nadawców, odbiorców, jak i przekazu pozwala na kompleksową analizę projektu Euranet Plus, a wnioski z niej płynące mogą służyć za rekomendacje dla kreatorów polityki informacyjnej UE w odniesieniu do wykorzystywanych narzędzi.

Media są postrzegane jako podmioty łączące społeczeństwo z systemem politycznym. Ich oddziaływanie wiąże się ze wzmacnianiem legitymizacji poprzez wybór i przedstawianie informacji politycznych oraz ich interpretację. Dotyczy to również UE, której działalność, podobnie jak innych podmiotów politycznym, w coraz większym stopniu podlega wpływowi mediów, logice ich funkcjonowania i ich roli w kształtowaniu debaty politycznej. Działania podejmowane przez UE były zróżnicowane: od organizowanych przez jej służby konferencji prasowych, poprzez produkowanie treści udostępnianych bezpłatnie mediom, np. za pośrednictwem telewizyjnej agencji informacyjnej Europe by Satellite, a na finansowaniu

---

¹ Informacje bibliograficzne na temat źródeł przywołanych w autoreferacie zawarłam w monografii.

projektów służących upowszechnianiu wiadomości europejskich kończąc, jak np. sieci radiowej Euranet Plus. Wskazana inicjatywa była szczególnie istotna dla UE i prowadzonej przez nią polityki informacyjnej. Miała ona bowiem charakter pomocniczy wobec polityk UE, a realizowany przez nią cel można określić jako przekazywanie informacji na temat treści i formy procesu integracji europejskiej. Oznacza to, że projekt Euranet Plus był narzędziem w procesie europeizacji podzielanych w UE wartości.

Przygotowując publikację, wykorzystałam zróżnicowane źródła, należące do czterech głównych kategorii. Pierwszą z nich są dokumenty i akty prawne UE – traktaty i *Karta praw podstawowych Unii Europejskiej*, dokumenty dotyczące polityki informacyjnej UE, a także te związane z siecią Euranet Plus.

Druga grupa źródeł obejmuje literaturę przedmiotu, w której zostały podjęte kwestie metodologiczne. Publikacje te były przewodnikami w zakresie prowadzonych analiz, zdeterminowały także ich kierunek poprzez wpływ na opracowane przeze mnie na potrzeby badania autorskie narzędzie – Wartościomierz europejski. Konstruując klucz kodowy, korzystałam między innymi z opracowania Johana Galtunga i Mari Holmboe Ruge (1965) oraz artykułu Holli A. Semetko i Patti M. Valkenburg (2000). Należy zastrzec, że opracowania te odnosiły się do agendy dziennikarzy i mediów, z tego względu zawarte w nich informacje stanowiły dla mnie jedynie inspirację. Na etapie projektowania badań własnych istotną rolę odegrały trzy pozycje: *Projektowanie badań naukowych. Metody jakościowe, ilościowe i mieszane* Johna W. Creswella (2013), *Prowadzenie wywiadów* Steinara Kvalego (2012) oraz *Badania fokusowe* Rosalie S. Barbour (2011).

Trzecią grupę źródeł stanowią opracowania teoretyczne dotyczące europeizacji i europeizacji komunikacji społecznej. Zostały one szczegółowo omówione w rozdziale pierwszym monografii (s. 35–47). W tym miejscu należy zwrócić uwagę na najważniejsze z nich: publikacje przygotowane pod redakcją Claudio M. Radaelliego i Kevina Featherstone’a (2003), Marii Green Cowles, Jamesa Caporaso i Thomasa Rissego (2001), Ruuda Koopmansa i Paula Stathama (2010), Giorgii Nesti i Chiary Valentini (2010), Anny Pacześniak i Rafała Riedla (2014). Pomocne w opracowaniu tematyki były również artykuły opublikowane w czasopismach naukowych, m.in. autorstwa Krzysztofa Wacha (2013), Johana P. Olsena (2002), Tanji A. Börzel i Thomasa Rissego (2000) oraz Michaela Brüggemanna, Stefanie Sifft, Kathariny Kleinen-von Königslów, Bernharda Petersa i Andreea Wimmela (2006).

Zagadnienia związane z analizą zawartości, odbiorem komunikatów medialnych przez odbiorców i opiniami dziennikarzy na temat informowania o UE były już omawiane

w literaturze politologicznej, socjologicznej i medioznawczej (szczegółowe informacje na ten temat zamieściłam w rozdziale pierwszym, s. 72–79). Należy przypomnieć, że w przypadku analizy przekazu medialnego badacze koncentrowali się przede wszystkim na określeniu obecności tematyki europejskiej w przekazach (np. Liebert, Trenz, Gattin, Maatsch, Veters, 2008; Liebert, 2007; Gerhards, 1993, 2002) i występowaniu ram interpretacyjnych w komunikatach (np. Koopmans, 2007; Jas-Koziarkiewicz, 2017; Trenz, Conrad, Rosén, 2008). Prezentację informacji na temat roli mediów w procesie europeizacji umożliwiły natomiast prace Ulrike Liebert i Hansa-Jörga Trena (2010), Barbary Pfetsch i Ruuda Koopmansa (2006) oraz Jürgena Gerhardsa (np. 2000).

W badaniach dziennikarzy dominowały analizy realizowane z wykorzystaniem wywiadów pogłębionych (Gerhards, 1993; Morgan, 1995; Martins, Lecheler, de Vreese, 2012; Raeymaeckers, Cosijn, Deprez, 2007; Statham, 2010; Jas-Koziarkiewicz, 2015, 2017a). W przypadku odbiorców obserwowalną tendencją była dominacja badań ilościowych (np. Mosca, Quaranta, 2017), do nielicznych należą badania gromadzące dane jakościowe, jak na przykład przeprowadzone na zlecenie Euranet Plus (<https://euranetplus-inside.eu/our-mission/>).

Najważniejszą rolę w przygotowaniu niniejszej monografii odegrały jednak pozyskane przeze mnie dane pierwotne: wywiady z dziennikarzami Polskiego Radia realizującymi audycje w projekcie Euranet Plus, audycje radiowe poświęcone problematyce europejskiej, wypowiedzi respondentów-odbiorców zarejestrowane podczas badań fokusowych. Dodatkowe informacje na temat szczegółów projektu uzyskałam w trakcie wywiadu z Adamem Burakowskim, koordynatorem Euranet Plus w Polsce w 2016 roku, a także korespondując z urzędnikiem reprezentującym Dyрекję Generalną ds. Sieci Komunikacyjnych, Treści i Technologii, Wydział 13 – Przemysł Audiowizualny i Wsparcie Programów Medialnych.

Spośród tak zwanych paradygmatów oraz spójnych zespołów praw i twierdzeń (teorii) w przedstawionym osiągnięciu przyjmuję założenie ontologicznie antynaturalistyczne, epistemologicznie związane z interpretatywizmem i konstruktywizmem społecznym. Determinuje to przyjętą w książce perspektywę badawczą, którą jest europeizacja. W ramach jej badań są podejmowane główne problemy nauk społecznych, w tym istotne dla nauk o polityce, takie jak na przykład kwestia partycypacji, legitymacji i tożsamości.

Europeizacja pozwala na dostrzeżenie złożoności procesu komunikacji wartości europejskich. Umożliwia także jego wyjaśnienie w odwołaniu do szerszego kontekstu. Ocenę tę czynią uzasadnioną dotychczas przeprowadzone badania procesu europeizacji procesu

komunikowania, który w literaturze przedmiotu był utożsamiany z prezentowaniem przez media w państwach członkowskich w tym samym czasie, z tym samym zainteresowaniem i z wykorzystaniem tych samych „struktur znaczeniowych”, tych samych zagadnień europejskich (Downey, Koenig, 2006).

Działania komunikacyjne są złożone i posiadają swoją dynamikę, strukturę, aktorów i genezę. Właśnie to sprawia, że ich analiza jest utrudniona i często wymaga poszukiwania ukrytych sensów, skłaniając naukowców do przyjmowania w badaniach perspektywy interpretacyjnej. Pozwala ona bowiem odnajdywać sens znaczeń, ukrytą wymowę przekazów, eksplikuje proces komunikowania. Przyjęcie tej perspektywy wiązało się z chęcią odkrycia i wyjaśnienia tych aspektów rzeczywistości społecznej, których nie można ustalić przy użyciu metod ilościowych. Niezbędne do ich poznania było zastosowanie badań jakościowych i odwołanie się do studium przypadku. Spośród podejść stosowanych w badaniach interpretacyjnych zdecydowałam się na wykorzystanie konstruktywizmu do analizy przekazywania wartości europejskich poprzez projekt Euranet Plus. Ta koncepcja badawcza zakłada, że w proces tworzenia wiedzy o świecie jest zaangażowany aktywny podmiot, który nie odkrywa rzeczywistości ontologicznej, ale konstruuje tę wiedzę.

W wymiarze komunikacyjnym konstruktywizm oznacza akceptację stanowiska, zgodnie z którym odbiorcy przetwarzają informacje w sposób dla nich specyficzny, z zastosowaniem konstruktów osobistych. Poszczególne osoby nadają sens treściom medialnym poprzez ich „uramowanie” (*framing*), wykorzystując prywatne doświadczenia. Konsekwencją tego stanowiska jest przyjmowanie w badaniach ogólnych pytań badawczych i rezygnacja z formułowania założeń *a priori*.

Podstawową strategią badawczą zastosowaną w opracowaniu było studium przypadku, które ma służyć pogłębieniu i uzyskaniu wiedzy na temat zjawisk indywidualnych, grupowych, organizacyjnych, społecznych, politycznych i pokrewnych. W pracy zostało przedstawione interpretacyjne studium przypadku, wyodrębnione przez Arenda Lijpharta, a zakładające analizę w odwołaniu do istniejących założeń teoretycznych, bez tworzenia generalizacji do budowy teorii (1971).

Zaprezentowane w publikacji badania odnoszą się do procesu przekazywania informacji, selekcji newsów, sposobów konstruowania i odbioru informacji. Zagadnienia te były często podejmowane przez badaczy, a efektem ich dociekań naukowych są koncepcje teoretyczne, m.in.: *agenda setting* (ustalenie porządku dnia), *priming* (torowanie) czy *framing* (ramowanie). Teoria *framingu* była inspiracją do przeprowadzenia części analiz, których wyniki zostały zawarte w książce. Koncepcja stworzona przez Ervinga Goffmana (2010 –

polskie wydanie, oryginał opublikowany w 1974 roku) opiera się na założeniu, że wybrane zagadnienia, aspekty postrzeganej rzeczywistości są uwydatniane w komunikowanym tekście. Służy to kreacji określonej oceny wydarzenia, rekomendowaniu rozwiązań lub propagowaniu określonego rozumienia problemu.

Teoria *framingu* wyrasta z konstruktywizmu i wskazuje na wpływ nadawców (mediów, dziennikarzy) na to, co myślą odbiorcy. *Framing* należy uznać za narzędzie przedstawiania złożonych problemów, ułatwiające odbiorcom dostęp do skomplikowanych treści, za pomocą odwołań do istniejących schematów poznawczych. W publikacji nie ograniczyłam się do stosowania ram w przekazach medialnych, ale analizie poddałam także ramy, którymi posługiwali się dziennikarze i odbiorcy. Wykorzystałam przy tym typologię ram o charakterze ogólnym Holli A. Semetko i Patti M. Valkenburg (2000): rama konfliktu (*conflict frame*), rama ludzkich spraw (*human interest frame*), rama konsekwencji ekonomicznych (*economic consequences frame*), rama moralności (*morality frame*), rama społecznej odpowiedzialności (*responsibility frame*).

Zawarta w pracy analiza opiera się na założeniach konstruktywizmu społecznego. Z tego też względu istotną rolę w projektowaniu i realizacji przeprowadzonych badań odegrały oceny, interpretacje i konstrukty respondentów rekrutowanych do badania z grona nadawców i odbiorców przekazów Euranet Plus.

Główne pytania badawcze dla całej monografii zostały sformułowane następująco:

1. Czy i w jaki sposób audycje radiowe realizowane w projekcie Euranet Plus przyczyniały się do procesu europeizacji podzielanych wartości określonych w aktach prawnych UE?
2. W jaki sposób – zgodnie z ocenami dziennikarzy, odbiorców i na podstawie analizy treści – wykorzystano rodzajowe ramy interpretacyjne w audycjach radiowych realizowanych w projekcie Euranet Plus?

Obok pytań głównych pojawiły się dodatkowe, formułowane dla poszczególnych rozdziałów.

Za decyzją o wyborze przedmiotu badań przemawiało kilka przesłanek. Pierwszą z nich była wyjątkowość tego przedsięwzięcia w skali europejskiej i światowej. Współpraca tematyczna wielu nadawców radiowych i realizacja wspólnego projektu to inicjatywa, która zasługuje na dogłębną analizę. Kolejnym powodem była rola przypisywana radiu przez badaczy oraz to, jakie znaczenie ma to medium dla odbiorców europejskich. Również wysiłki UE na rzecz zaangażowania rozgłośni radiowych do informowania o kwestiach europejskich uzasadniają zajęcie się tym tematem.

Przedstawione w publikacji badania (wywiady pogłębione, fokusy) zostały zrealizowane w 2016 roku lub dotyczyły tego roku (analiza zawartości audycji). Wybrano go nie bez przyczyny – był to dziewiąty rok działalności sieci i jednocześnie ostatni w ramach drugiej edycji projektu. Przyjęto więc, że kumulacja doświadczenia nadawców pozwoliła na realizowanie audycji w sposób rutynowy, w pełni zgodny z zadaniami Euranet Plus określonymi w porozumieniu z Komisją Europejską (KE).

Studium przypadku – projekt radiowy Euranet Plus – zostało opracowane z wykorzystaniem czterech wiodących metod badawczych: krytycznej analizy piśmiennictwa, wywiadów pogłębionych, analizy treści oraz zogniskowanych wywiadów grupowych. Wszystkie wskazane są metodami jakościowymi. Dodatkowo w rozdziale czwartym analizę treści uzupełniłam o analizę zawartości audycji radiowych, czyli dane ilościowe.

Monografia składa się z pięciu rozdziałów. Dwa pierwsze mają charakter teoretyczno-analityczny, w trzech kolejnych zaprezentowałam wyniki badań własnych.

W rozdziale pierwszym dokonałam przeglądu literatury z zakresu europeizacji. W zaprezentowanej analizie definicji i ujęć teoretycznych skoncentrowałam się na kwestiach operacyjnych i procesowych europeizacji. Ze względu na specyfikę przedmiotu analizy – projekt Euranet Plus – i przyjętą strategię badawczą – studium przypadku – w omówieniu większy nacisk położyłam na europeizację odgórną niż oddolną czy wertykalną. Ponadto uwypukliłam, że proces europeizacji wiąże się ze sferą komunikacji. W tej części poszukiwałam odpowiedzi na następujące pytania:

- w jaki sposób jest definiowana europeizacja?
- w jaki sposób jest definiowana europeizacja w kontekście komunikacyjnym?
- jakie taksonomie europeizacji zostały opracowane przez badaczy?
- jakie wymiary europeizacji zidentyfikowali badacze?
- jakie są podejścia teoretyczne do kwestii związanych z komunikacyjnym wymiarem europeizacji?
- jak empirycznie był analizowany proces komunikacji w UE?

Odpowiedzi sformułowałam z wykorzystaniem krytycznej analizy literatury przedmiotu. Posłużyły mi one do uznania, że europeizacja jest koncepcją badawczą mającą zastosowanie do analizowania procesu komunikowania kwestii europejskich przez media, w tym podzielanych wartości. Przeprowadzona analiza umożliwiła także dokonanie konceptualizacji terminu „europeizacja komunikacji”.

W kolejnym rozdziale przedstawiłam informacje na temat wartości europejskich, pozycji radia w polityce informacyjnej UE oraz projektu Euranet Plus. Analiza została ukierunkowana na uzyskanie odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

- jakie wartości – na podstawie przepisów prawnych UE – można uznać za europejskie?
- jaki jest zakres znaczeniowy wartości europejskich na podstawie przepisów UE?
- w jaki sposób rozwijały się projekty radiowe mające służyć realizacji celów informacyjnych UE?

Odpowiedzi na tak postawione pytania badawcze poszukiwałam za pomocą krytycznej analizy źródeł i literatury przedmiotu odnoszących się do wartości europejskich i projektu Euranet Plus. Informacje o projekcie pozyskałam również podczas wywiadu z ówczesnym koordynatorem projektu w Polskim Radiu. W rezultacie dokonałam konceptualizacji wartości europejskich na podstawie definicji tych pojęć oraz oficjalnych aktów prawnych UE. Dodatkowo pozwoliło mi to na pokazanie projektu Euranet Plus w szerszej perspektywie, która uwzględnia specyfikę rynku radiowego w Europie oraz znaczenie tej inicjatywy dla polityki informacyjnej UE.

Ta część badań była niezwykle istotna, ponieważ warunkowała powodzenie kolejnych etapów procesu badawczego. Na podstawie wyodrębnionych kategorii i dzięki ich operacjonalizacji przygotowałam bowiem jedną z części Wartościomierza europejskiego, która dotyczyła wartości europejskich (załącznik 2). Wartościomierz jest skonstruowanym przeze mnie na potrzeby projektu kluczem kategoryzacyjnym, który został wykorzystany do analizy, przy użyciu programu ATLAS.ti, danych pierwotnych pochodzących z wywiadów pogłębionych, analizy treści oraz zogniskowanych wywiadów grupowych opisanych w trzech kolejnych rozdziałach publikacji.

W rozdziale trzecim zaprezentowałam wyniki badań dziennikarzy realizujących audycje w ramach projektu Euranet Plus w Polskim Radiu. Przeprowadzając analizę, poszukiwałam odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

- jakie tematy europejskie dziennikarze uznają za interesujące?
- w jaki sposób opowiadają w audycjach o UE?
- jakie wartości europejskie można odnaleźć w ich wypowiedziach dotyczących informowania o UE?
- jakie ramy interpretacyjne występują w ich wypowiedziach na temat przygotowanych materiałów dziennikarskich o UE?
- jak oceniali projekt Euranet Plus?

Wywiady pogłębione (*individual in-depth interviews*), których wyniki stały się kanwą rozdziału trzeciego, przeprowadziłam między wrześniem 2015 roku a kwietniem 2016 roku na próbie dziesięciu dziennikarzy, wydawców i koordynatorów zaangażowanych w realizację projektu Euranet Plus. Dobór próby był celowy. Zastosowana metoda badawcza umożliwiła mi poznanie ocen, opinii, interpretacji i stanowisk dziennikarzy Polskiego Radia zarówno o przygotowywanych audycjach europejskich, jak i o samym projekcie. Dodatkowo wypowiedzi posłużyły do identyfikacji ram interpretacyjnych stosowanych przez respondentów w audycjach oraz wartości europejskich, do których się odwoływali. Badani nie byli pytani o te kwestie bezpośrednio, lecz informacje na ten temat zrekonstruowałam na podstawie poszczególnych stwierdzeń.

W badaniu wykorzystałam wywiady częściowo ustrukturyzowane. Za wyborem tego rodzaju scenariusza przemawiała przyjęta przeze mnie perspektywa badawcza – konstruktywizm – i to, że część pytań zostało sformułowanych w trakcie realizacji badania pod wpływem wypowiedzi respondentów. Analiza danych została dokonana za pomocą Wartościomierza europejskiego.

Wyniki analizy zawartości audycji zrealizowanych w ramach projektu Euranet Plus zostały zamieszczone w rozdziale czwartym. Ta metoda badawcza, której podstawy stworzył Bernard Berelson, pozwala na badanie treści przekazów medialnych. Współcześnie nie ogranicza się jej, jak chciał jej twórca, do aspektu ilościowego, ale obejmuje ona również badania jakościowe pozwalające na poznanie sensów przekazów medialnych i sposobów prezentacji wydarzeń.

Zastosowałam jakościową i ilościową odmianę analizy zawartości. Triangulacja metod była zabiegiem celowym i miała prowadzić do pogłębienia informacji, a nade wszystko do osiągnięcia neutralności aksjologicznej i uzyskania intersubiektywnej sprawdzalności. Analiza zawartości miała służyć realizacji głównego celu tej części badań, którym było określenie, w jaki sposób mówiono o tematach europejskich w audycjach Polskiego Radia realizowanych w ramach Euranet Plus. Podstawą doboru próby była koncepcja tygodnia konstruowanego, a jednostką analizy audycja radiowa. Badaniem objęłam pięćdziesiąt sześć audycji trwających łącznie ponad sześć godzin. Ze względu na specyfikę przekazu radiowego, m.in. dążenie do zapewnienia aktualności informacji, zdecydowałam się na próbę losową, warstwową. Przystępując do losowania, uwzględniłam audycje ze wszystkich tygodni 2016 roku.

Pytania badawcze postawione w tej części pracy:

- jakie tematy europejskie były prezentowane w audycjach Euranet Plus?

- które tematy europejskie były najczęściej podejmowane w audycjach?
- w jaki sposób omawiano poszczególne tematy?
- jakie wartości europejskie można zidentyfikować w analizowanych audycjach?
- jakie ramy interpretacyjne występują w audycjach?
- jak często posługiwano się poszczególnymi ramami?

Analizy materiału empirycznego dokonałam za pomocą opracowanego na potrzeby badania Wartościomierza europejskiego. W pierwszej kolejności określiłam, czy podejmowana tematyka daje się zakwalifikować do kategorii aktualności. W toku badania starałam się oszacować częstotliwość pojawiania się poszczególnych zagadnień w audycjach. Drugim etapem procedury badawczej była analiza jakościowa treści audycji, w tym sposobu prezentacji informacji i przytaczanych argumentów. Następnie starałam się wskazać występujące w audycjach wartości europejskie i ramy interpretacyjne.

W rozdziale piątym zamieściłam wyniki badań fokusowych dotyczących sposobu przekazywania informacji europejskich w mediach, w tym w audycjach zrealizowanych w projekcie Euranet Plus. Dzięki temu, że fokusy umożliwiają określenie, co i dlaczego jego uczestnicy myślą o danej kwestii znakomicie wpisują się w podejście konstruktywistyczne.

Celem przeprowadzenia fokusów było poznanie opinii studentów, odbiorców przekazów medialnych, w odniesieniu do sposobu przedstawiania tematyki unijnej w mediach. W toku badań udało się uzyskać odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

- w jakich sytuacjach – zdaniem studentów – media interesowały się tematyką unijną?
- jak respondenci ocenili sposób prezentacji tematyki unijnej w przekazach medialnych?
- jakie wartości europejskie – w opinii studentów – były przedstawiane w przekazach medialnych?
- jak badani ocenili wybraną do analizy audycję Euranet Plus?
- jakie wartości europejskie studenci zidentyfikowali w audycji Euranet Plus?
- jakie były oczekiwania respondentów w zakresie sposobu prezentowania informacji europejskich przez media?
- jakie ramy interpretacyjne w przekazie medialnym i audycji zrealizowanej w ramach projektu Euranet Plus zidentyfikowano na podstawie wypowiedzi studentów?
- jakich ram interpretacyjnych respondenci oczekiwaliby w materiałach dziennikarskich podejmujących kwestie europejskie?

W trakcie spotkania uczestnicy wysłuchali losowo wybranej audycji o tematyce europejskiej zrealizowanej w ramach projektu Euranet Plus, a następnie zostali poproszeni o jej ocenę.

Zogniskowane wywiady grupowe odbyły się 4 i 5 kwietnia 2016 roku w czterech grupach. Łącznie wzięło w nich udział trzydzieści osób. Rekrutując uczestników, wykorzystałam grupy na portalach społecznościowych zrzeszające studentów uczelni warszawskich. Dalszej selekcji dokonałam w oparciu o próbę celową. W jednej grupie wspólnymi cechami było bycie studentem Uniwersytetu Warszawskiego w wieku poniżej trzydziestu lat, a dodatkowo – ze względu na tematykę badań – studiowanie w jednej z dwóch jednostek tej uczelni: w Centrum Europejskim lub w Instytucie Europeistyki WDiNP. Decyzja o takim doborze respondentów wynikała z założenia, że perspektywa studentów kierunków „europeistycznych” wzbogaci materiał empiryczny o nowe wątki. Pozostałe trzy grupy zostały skonstruowane na podstawie kryterium wieku i aktywności – ich uczestnikami byli studenci poniżej trzydziestego roku życia.

We wszystkich grupach fokusowych dyskusję prowadziłam w oparciu o przygotowany na potrzeby badań częściowo ustrukturyzowany scenariusz (załącznik 3). Każdy fokus został nagrany i spisany, a w dalszej kolejności – wykorzystując klucz kategoryzacyjny – poddałam analizie transkrypcje.

Zaprezentowane w publikacji wyniki badań pozwalają na ocenę, że Unia Europejska pragmatycznie podchodzi do procesu komunikowania z obywatelami. Dostrzega, że przekazywane informacje i konstruowana za ich pośrednictwem rzeczywistość wpływa na proces decyzyjny w UE, a także na jej legitymizację.

Na podstawie treści unijnych aktów prawnych stwierdziłam, że polityka informacyjna pełni rolę służebną wobec innych polityk UE. Organizacja ta nie boi się jednak eksperymentować w tym obszarze, poszukując nowych rozwiązań, które mogłyby zapewnić zarówno większą obecność tematyki europejskiej i związanych z nią aktorów w mediach, jak i zwiększenie atrakcyjności kwestii europejskich. Podejmowane działania wpływają również na europeizację procesu komunikacji, a ich celem ma być stworzenie paneuropejskiej publiczności, co ma służyć rozwojowi europejskiej sfery publicznej.

Euranet Plus to projekt, który należy rozpatrywać jako przedsięwzięcie służące realizacji określonych zadań w zakresie europeizacji komunikacji – ma między innymi zwiększać obecność tematyki europejskiej w przekazie radiowym, a także poprzez wymianę doświadczeń i współpracę rozgłośni radiowych z różnych państw członkowskich doprowadzić do podniesienia atrakcyjności zagadnień europejskich oraz podejmowania przez

partnerów tworzących sieć tych samych kwestii europejskich w tym samym czasie. Charakterystyka sieci, która znalazła się w rozdziale drugim, uzmysławia, że Euranet Plus był traktowany jako narzędzie realizacji celów UE wskazanych w dokumentach politycznych w obszarze komunikacji.

W publikacji podjęłam próbę odpowiedzi na dwa główne pytania badawcze dotyczące projektu Euranet Plus i pytania dodatkowe, na które odpowiedzi zawarłam w zakończeniach poszczególnych rozdziałów.

Pierwsze z głównych pytań badawczych dotyczyło tego, czy i w jaki sposób audycje radiowe realizowane w projekcie Euranet Plus przyczyniały się do procesu europeizacji podzielanych wartości określonych w aktach prawnych UE. Przeprowadzona analiza pozwoliła na uznanie, że mamy do czynienia z procesem europeizacji procesu komunikacji.

Europeizacja za pośrednictwem sieci Euranet Plus dotyczyła przekazu. Badanie dowiodło obecności większej liczby audycji z tematyką europejską, a także wykorzystywania w nich kontekstu europejskiego w prezentowaniu zagadnień. Można też mówić o europeizacji środowiska dziennikarskiego. Sami respondenci zwracali uwagę na to, że dzięki projektowi częściej poruszali w audycjach problematykę europejską. Dodatkowo Euranet Plus przyczynił się pośrednio do zwiększenia ich kompetencji w materii europejskiej. Działanie sieci służyło też wymianie dobrych praktyk w zakresie komunikowania między poszczególnymi podmiotami ją tworzącymi, co należy traktować jako kolejny przejaw europeizacji.

Potwierdzono również europeizację odbiorców. Przejawiała się ona znajomością spraw europejskich, spontanicznym odwoływaniem się do wartości europejskich i formułowaniem oczekiwań odnośnie do przedstawiania informacji z wykorzystaniem kontekstu europejskiego. Należy jednak zastrzec, że do badania wybrano grupę specyficzną – były to osoby mające co najmniej wykształcenie średnie. Można więc od nich oczekiwać większego zainteresowania i wiedzy o zagadnieniach europejskich.

Europeizacja wiąże się także z ujednocnieniem systemów medialnych i przekazu. W Euranecie Plus można było obserwować upodabnianie się zasad i praktyk działania podmiotów skupionych w sieci.

Na podstawie zrealizowanych badań należy stwierdzić, że jest możliwe wyodrębnienie katalogu wspólnych wartości zawartych w aktach prawnych UE, wyemitowanych audycjach euranetowych, wypowiedziach dziennikarzy i odbiorców. Tworzą go następujące wartości: bezpieczeństwo, dobrobyt, pokój, praworządność, samorealizacja, solidarność, wolność, wspólnota, współpraca. Spośród wskazanych wolność była tą wartością, której znaczenie najmocniej akcentowano w analizowanym materiale empirycznym. Można więc stwierdzić,

że w przypadku audycji w projekcie Euranet Plus zachodzi proces europeizacji komunikacji wartości.

Drugie z głównych pytań badawczych dotyczyło sposobu wykorzystywania rodzajowych ram interpretacyjnych w audycjach radiowych realizowanych w projekcie Euranet Plus.

Ponad pięćdziesiąt lat temu Johan Galtung i Mari Holmboe Ruge uznali, że konflikt jest jednym z najczęściej stosowanych kryteriów selekcji informacji (1965). Ocenę tę potwierdzono w kolejnych badaniach, w tym dotyczących informowania o zagadnieniach europejskich (np. Semetko, Valkenburg 2000). W badanych przeze mnie audycjach euranetowych także dominowała rama konfliktu. Niemniej trudno określić specyficzną tematykę, która sprzyjała jej stosowaniu w programach. Dominująca rama nie była wskazywana jako ta, po którą chętnie sięgali dziennikarze. Zgodnie z ich deklaracjami wykorzystywali oni tę ramę jedynie w tematach dotyczących konfliktów i rywalizacji. Odbiorcy również nie oczekiwali posługiwania się nią w przekazach europejskich, dodając, że w narracji preferowaliby ramę ludzkich spraw. Finalnie ocenili jednak, że rama konfliktu najczęściej pojawia się w mediach.

Mając na uwadze materiał zgromadzony podczas wywiadów, wyniki analizy zawartości i badań fokusowych, należy odnotować, że zaobserwowano niezgodność między światem rzeczywistym (przekazem medialnym) a tym oczekiwanym przez odbiorców i deklarowanym przez dziennikarzy. Stwierdzono też, że w audycjach oraz wypowiedziach dziennikarzy i odbiorców można było odnaleźć te same przejawy występowania ram, np. rama konfliktu wiązała się między innymi z eksponowaniem różnic interesów/rywalizacji, emocjonalizacją przekazu, posługiwaniem się metaforą konfliktu i rywalizacji, symplifikacją obrazu rzeczywistości, doбором kontrowersyjnych cytatów.

Powyższe wyniki powinny skłonić kreatorów polityki informacyjnej UE do działań mających na celu określenie nie tylko ilościowych, ale i jakościowych kryteriów w projektach służących przekazywaniu informacji europejskich. Dodatkowo w środowisku dziennikarskim można upowszechniać wiedzę na temat oczekiwań odbiorców. Opinię tę uprawomocniają także spontanicznie formułowane przez odbiorców zalecenia dotyczące konstruowania przekazów europejskich, co znalazło wyraz w opracowanym w publikacji dekalogu informowania o Unii Europejskiej.

Ocena projektu Euranet Plus nie jest jednoznacznie pozytywna. Na poziomie deklaracyjnym – idei i warunków jego przeprowadzenia – można ocenić, że sama koncepcja była właściwie określona i przemyślana. Pomysł stworzenia sieci nadawców radiowych

współpracujących w zakresie komunikowania o kwestiach europejskich należy uznać za nowatorski i realizowany z rozmachem. Biorąc pod uwagę wyniki przeprowadzonych badań, trzeba zauważyć, że zadania sieci zostały precyzyjnie określone przez KE, a wyznaczone jej cele były urzeczywistniane. Wyniki analizy zawartości wskazują, że zagadnienia europejskie były w audycjach interpretowane i omawiane w szerszym kontekście, który pozwalał na ich właściwe zrozumienie. To również wpisywało się w założenia Komisji Europejskiej. Sposób prezentowania informacji nie był jednak w pełni zgodny z oczekiwaniami odbiorców, którzy zgłaszali zastrzeżenia przede wszystkim co do formy ich przedstawiania. Ich negatywne oceny nie dotyczyły jednak tylko programów euranetowych, ale ogólnie formy komunikowania kwestii europejskich w mediach.

Twórcy Euranet Plus nie powinni zapominać, że proces konwergencji wymusza na każdym medium podążanie za nowinkami technologicznymi i wykorzystywanie możliwości oferowanych przez nowe media, w tym społecznościowe. Sieć nie pożytkuje właściwie tej szansy. Krytyczną ocenę tej aktywności łągodzą dane o wysokości środków przekazywanych przez KE na działalność konsorcjum, znacznie mniejszych niż na przykład przyznawanych Euronews. Innym mankamentem w realizacji projektu pozostaje rozpowszechnianie informacji na jego temat. Odbiorcy trafiali na audycje europejskie w programach radiowych, jednak nie kojarzyli ich z marką Euranet.

Zastanawiając się nad przyszłością projektu Euranet Plus, należy pamiętać, że jest to projekt istniejący dzięki wsparciu UE. Dyrekcja Generalna ds. Sieci Komunikacyjnych, Treści i Technologii Komisji Europejskiej wstępnie deklaruje chęć kontynuowania współpracy z siecią po sierpniu 2019 roku. Jednak biorąc pod uwagę dotychczasową politykę KE wobec przedsięwzięcia, w tym zmniejszenie wysokości przekazywanych środków i w ogóle funduszy w budżecie UE na działania informacyjne prowadzone za pośrednictwem mediów oraz obniżenie wymogów odnośnie do czasu emisji programów, można przypuszczać, że w dłuższej perspektywie Euranet Plus podzieli los Radia E, tzn. przestanie istnieć w obecnej formie. Ocenę tę uzasadnia także brak zagwarantowania wieloletnich ram finansowych dla tej inicjatywy, co wpływa na ograniczenie jej potencjału i przyczynia się do rezygnacji części partnerów ze współpracy.

W kontekście zrealizowanych badań możliwość zniknięcia sieci Euranet Plus z pejzażu rozgłośni europejskich uznaję za niepokojącą. Zakończenie projektu będzie się bowiem wiązało ze stratą jego istotnego rezultatu, jakim było zainteresowanie dziennikarzy tematyką europejską, uwrażliwienie ich na te kwestie i poszerzenie ich wiedzy w sprawach europejskich. Finansowanie audycji euranetowych niwelowało również oddziaływanie

negatywnych procesów zachodzących na rynku mediów, takich jak na przykład upraszczanie informacji, tabloidyzacja, pogoń za informacjami sensacyjnymi. Innymi słowy, sprawiło, że tematyka europejska była obecna w programach radiowych, a poprzez to zwiększało szanse na dotarcie z informacjami europejskimi do odbiorców. Atrakcyjną formę prezentacji informacji zapewniali twórcy – dziennikarze i wydawcy, którzy w kolejnych edycjach zdobywali niezbędne doświadczenie i wiedzę. Finalnie to właśnie dziennikarze wrażliwi na kwestie europejskie okazują się być największym kapitałem projektu Euranet Plus, który pozytywne, oczekiwane przez Unię Europejską efekty będzie przynosić w kolejnych latach.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych (artystycznych)

W realizowanych przeze mnie badaniach staram się podejmować zagadnienia o istotnym znaczeniu społecznym. Złożoność sfery polityki i społecznej roli mediów, bez których niemożliwe wydaje się funkcjonowanie współczesnej demokracji, skłoniła mnie do stosowania zróżnicowanych, adekwatnych do przedmiotu badań ujęć teoretycznych oraz metod i technik badawczych pozwalających na falsyfikację hipotez bądź weryfikację tez lub (częściej) odpowiedzi na pytania badawcze. Ujęcia te są rodem zarówno z zakresu nauk o polityce i administracji, jak i nauk o komunikacji społecznej i mediach.

Spośród zbiorów pojęć i teorii tworzących podstawy nauk społecznych (tzw. paradygmatów) oraz spójnych zespołów praw i twierdzeń (teorii) przyjmuję założenie ontologicznie naturalistyczne oraz epistemologicznie funkcjonalistyczną perspektywę poznania naukowego, zakładającą obiektywny, przyczynowo-skutkowy charakter procesów społecznych. Przy odnoszeniu się do potencjalnych efektów oddziaływania mediów bardziej adekwatne jest założenie ontologicznie antynaturalistycznego postmodernizmu, epistemologicznie wyrastającego z interpretatywizmu i konstruktywizmu społecznego, który zakłada postrzeganie rzeczywistość poprzez pryzmat kultury i doświadczeń. Wykorzystuję wypracowane na gruncie stosunków międzynarodowych teorie integracji europejskiej. Natomiast stosowane przeze mnie systemy reguł i procedur badawczych (metody i techniki) to: ilościowa i jakościowa analiza zawartości, analiza zawartości online, zogniskowane wywiady grupowe, indywidualne wywiady pogłębione, analiza i krytyka piśmiennictwa, krytyczna analiza źródeł, analiza prawno-instytucjonalna, analiza systemowa, analiza SWOT, metoda historyczna, badania ankietowe, analiza porównawcza, analiza ram interpretacyjnych, badanie stopnia informacyjności przekazu według Aspa oraz eksperyment z wykorzystaniem metody zrozumienia tekstu Taylora. Przy omówieniu poszczególnych obszarów badawczych pogłębiłam informacje na temat stosowanych przeze mnie metod i technik badawczych.

Na moje osiągnięcia naukowo-badawcze po uzyskaniu stopnia doktora składają się 34 publikacje, w tym:

- 3 książki (opublikowana praca doktorska, monografia wskazana jako osiągnięcie w postępowaniu habilitacyjnym oraz jedna publikacja współautorska);
- 1 książka pod moją redakcją naukową;
- 12 artykułów naukowych, z czego 4 opublikowane w czasopismach znajdujących się w bazie ERIH Plus (jeden we współautorstwie; jeden w języku angielskim opublikowany we włoskim czasopiśmie naukowym) oraz 8 opublikowanych w innych czasopismach naukowych (cztery w języku angielskim, w tym: jeden opublikowany w rumuńskim czasopiśmie, jeden we współautorstwie opublikowany w rosyjskim czasopiśmie naukowym);
- 11 rozdziałów w pracach zbiorowych;
- 6 raportów przygotowanych w ramach projektu rozwojowego finansowanego z funduszy Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (wszystkie opracowane we współautorstwie);
- 1 analiza opracowana dla Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji (we współautorstwie).

Wyniki prowadzonych przeze mnie badań zaprezentowałam na 28 naukowych konferencjach ogólnopolskich i międzynarodowych organizowanych w Polsce, w trakcie międzynarodowych warsztatów eksperckich dla przedstawicieli grupy G6 i reprezentantów środowiska dziennikarskiego oraz na posiedzeniu Krajowej Rady Radiofonii Telewizji. Ponadto współmoderowałam jedyny w Polsce sondaż deliberacyjny®, co umożliwiło mi poznanie tej pionierskiej metody badawczej.

W obszarze moich zainteresowań naukowych są zagadnienia dotyczące szerokiego kontekstu relacji „władza–komunikowanie społeczne” oraz węższego „władza–media”, te ostatnie uznawane przez politologów, na przykład prof. Bogusławę Dobek-Ostrowską, za autonomicznego aktora na scenie politycznej. Można je sprowadzić do czterech głównych obszarów tematycznych:

- I) Polityka informacyjna UE oraz jej ewaluacja;
- II) Polityka medialna;
- III) Mniejszości narodowe i ich media;
- IV) Antyterrorystyczna polityka informacyjna i sposób relacjonowania zamachów terrorystycznych.

Poza wskazanymi obszarami naukowo-badawczymi zrealizowałam badania dotyczące obecności w międzynarodowym dyskursie publicznym tak zwanych wadliwych kodów pamięci, tzn. nieprawdziwych określeń nazistowskich obozów zagłady i obozów koncentracyjnych założonych przez Niemców w okupowanej Polsce (Jas-Koziarkiewicz, 2016b), polityki ochrony środowiska (Jas-Koziarkiewicz, 2010a) i prasy regionalnej w Polsce (Jas-Koziarkiewicz, 2013a). Każdy z tych tematów podjęłam w związku z ich społeczną istotnością i aktualnością. W przypadku dwóch pierwszych nie bez znaczenia była ich obecność w debacie międzynarodowej.

Publiczne użycie 29 maja 2012 roku przez Baracka Obamę wadliwego sformułowania w odniesieniu do nazistowskiego obozu przejściowego w Izbicy stało się kanwą trzech artykułów w trzech poczytnych niemieckich tytułach prasowych: dzienniku „Frankfurter Allgemeine Zeitung” oraz magazynach informacyjnych „Der Spiegel” i „Focus”. Analiza treści komentarzy niemieckich internautów zamieszczonych pod tymi materiałami umożliwiła wnioskowanie o możliwych sposobach interpretacji tak istotnych z punktu widzenia Polski i Polaków treści medialnych przez zainteresowanych niemieckich odbiorców.

W prezentacji tematu polityki ochrony środowiska skoncentrowałam się na analizie regulacji w prawie pierwotnym i wtórnym UE oraz regulacjach sektorowych. Zastosowaną w tym przypadku metodą badawczą była analiza prawno-instytucjonalna (Jas-Koziarkiewicz, 2010a).

Wskazania roli i znaczenia prasy regionalnej w definiowaniu rzeczywistości i aktywizowaniu społeczności podjęłam się niejako przy okazji eksploracji prasy mniejszości niemieckiej, w której to można było odnaleźć częste odniesienia i polemiki do artykułów publikowanych na łamach „Nowej Trybuny Opolskiej”. Ilościowej i jakościowej analizie zawartości poddałam 12 numerów dziennika z okresu między 20 sierpnia a 2 września 2012 roku. Próba wynosiła 374 spośród 498 artykułów opublikowanych w tym czasie.

I) Polityka informacyjna UE oraz jej ewaluacja

Pierwszy ze wskazanych obszarów dociekań naukowych ściśle wiąże się z monografią zgłoszoną jako osiągnięcie naukowe.

Eksploracja tego obszaru obejmowała analizy służące zdiagnozowaniu regulacji określających warunki brzegowe prowadzenia przez UE polityki informacyjnej. W toku badań skoncentrowałam się na określeniu zakresu znaczenia terminu polityka informacyjna UE, wskazaniu istniejących regulacji prawnych oraz ich ewolucji, ustaleniu podmiotów ją kreujących oraz kanałów i narzędzi wykorzystywanych do jej realizacji. Prowadzone badania pozwoliły na konceptualizację terminu polityka informacyjna UE, dowiodły też,

że pogłębiającemu się od lat dziewięćdziesiątych XX wieku procesowi integracji towarzyszyło systematyczne zwiększanie liczby celów polityki informacyjnej UE, katalogu uprawnionych do jej realizacji podmiotów, a także wykorzystywanych kanałów i narzędzi (Jas-Koziarkiewicz, 2015c, 2013c).

W ramach tego obszaru tematycznego zastosowałam studium przypadku do wieloaspektowej analizy Europe Direct. Podmiot ten był przeze mnie postrzegany jako narzędzie realizacji strategii komunikacyjnej UE. Analizę skoncentrowałam przy tym na prezentacji modernizacji polityki informacyjnej UE, która była przeze mnie rozumiana jako proces planowy i zamierzony, podejmowany w celu osiągnięcia z góry przyjętych założeń, m.in. zwiększenia wiedzy obywateli o UE, dostosowania tematyki, zakresu i sposobu przekazywanych informacji do specyfiki poszczególnych państw i regionów oraz oczekiwań odbiorców. Prowadzone badania pozwoliły na dokonanie krytycznej oceny Europe Direct, która pomimo zamierzeń twórców, nie stanowiło dla Europejczyków ważnego źródła informacji. Umożliwiły również sformułowanie rekomendacji dla kreatorów polityki informacyjnej UE, którzy poza tworzeniem narzędzi informacyjnych powinni podejmować działania na rzecz upowszechnienia wiedzy na ich temat (Jas-Koziarkiewicz, 2013b).

Naturalnym etapem badania polityki informacyjnej UE było sprawdzenie, jak jej założenia, określone narzędzia, kanały komunikacji są oceniane i odbierane przez jej istotnych adresatów, tj. odbiorców, dziennikarzy podejmujących zagadnienia europejskie w pracy zawodowej, a także przedstawicieli organizacji pozarządowych. Dodatkowo w dociekaniach naukowych zwróciłam uwagę na sposób prezentacji informacji istotnych dla funkcjonowania UE w mediach (na temat brexitu).

W przypadku polskich dziennikarzy mediów głównego nurtu prowadzone badania miały służyć określeniu ich opinii, zakresu wykorzystania i oceny narzędzi polityki informacyjnej UE. Dane zbierałam z zastosowaniem metody pogłębionego wywiadu indywidualnego z 10 respondentami. Udało się w nich potwierdzić, że dziennikarze wykorzystują w pracy redakcyjnej narzędzia polityki informacyjnej UE i oceniają je pozytywnie, podobnie jak cały projekt europejski. Pomimo przychylnych opinii zgłaszali jednak zastrzeżenia dotyczące funkcjonowania poszczególnych narzędzi lub też proponowali wprowadzenie modyfikacji, np. dostosowanie narzędzi polityki informacyjnej do logiki działania mediów, uproszczenie języka, prowadzenie aktywnej a nie reaktywnej polityki informacyjnej. Zebrany materiał empiryczny pozwolił również na określenie kryteriów selekcji informacji przez dziennikarzy. Założyłam, że wśród czynników doboru respondentów będą wskazywali aktualność, związek z Polską lub Polakami, istotność (wpływ na życie

zwykłych obywateli) oraz specyfikę medium, w którym pracują. Wymieniany przez dziennikarzy katalog przesłanek wyboru był znacznie bardziej rozbudowany niż określone przeze mnie kryteria selekcji, a dodatkowo nieostry. Uzyskane wyniki potwierdziły wnioski z wcześniejszych badań politologicznych dotyczących *gatekeepingu* i kryteriów selekcji informacji oraz – co istotne – pozwoliły na zidentyfikowanie personalnego charakteru kryteriów selekcji informacji – hierarchizacja ich ważności była dokonywana odmiennie przez poszczególnych respondentów. Zależała między innymi od rodzaju przygotowywanych materiałów, specyfiki reprezentowanego medium i zajmowanego stanowiska. Dla kreatorów polityki informacyjnej UE istotnym wnioskiem płynącym z badań był fakt przedkładania przez dziennikarzy znaczenia źródeł osobowych. Oznacza to, że w procesie kreacji polityki informacyjnej unijni decydenci nie powinni zapominać o czynniku ludzkim (Jas-Koziarkiewicz, 2015a; 2017a).

Eksplorując ten obszar badawczy, poszukiwałam także informacji o oczekiwanych sposobach prowadzenia polityki informacyjnej przez UE. Zogniskowany wywiad grupowy z przedstawicielami organizacji i instytucji aktywnych w obszarze edukacji i komunikowania o UE miał na celu uzyskanie danych na temat dobrych praktyk stosowanych w tym obszarze. W ocenie uczestników fokusa aktywności, by uznać je za godne naśladowania, powinny być adresowane do konkretnych, zdefiniowanych grup odbiorców. W przypadku tematyki europejskiej za najważniejszą uznano dzieci i młodzież. Większość z działań określanych jako dobre praktyki wiązała się z edukacją i działaniem ośrodków informacyjnych UE. Zebrane dane pozwoliły na stwierdzenie, że kreatorzy polityki informacyjnej UE zawsze powinni podejmować działania kontekstowo, nie zapominając o specyfice otoczenia. Wśród innych rekomendacji dla instytucji UE można wskazać na przykład sugestię wykorzystywania nowych technologii czy intensyfikację współpracy z dziennikarzami i instytucjami medialnymi (Jas-Koziarkiewicz, 2017c).

W orbicie moich zainteresowań badawczych znajdowali się również odbiorcy komunikatów unijnych – właśnie im poświęciłam artykuł opublikowany we włoskim czasopiśmie naukowym. Został on przygotowany na podstawie materiału empirycznego zebranego w procesie przygotowania monografii zgłoszonej jako osiągnięcie naukowe. Prezentowane w nim rozważania dotyczyły opinii polskich odbiorców na temat tego, w jakich sytuacjach media informują o UE i jaka tematyka jest podejmowana w materiałach dziennikarskich. W tej części artykuł pokrywał się więc z przedłożonym osiągnięciem naukowym. Analiza zamieszczona w artykule została jednak poszerzona o tak istotny element jak kontekst – informacje o systemie medialnym w Polsce i uwarunkowaniach politycznych.

W ocenie respondentów tematyka europejska pojawiała się w przekazach medialnych w przypadku, gdy była związana z kontekstem krajowym, była szokująca lub dotyczyła skandali. Zgodnie z ich opinią informacje europejskie były omawiane z uwzględnieniem linii programowej danego medium, co często prowadziło do tendencyjnej prezentacji wydarzeń (Jas-Koziarkiewicz, 2019b).

Przeprowadzona przeze mnie analiza dotyczyła także relacji medialnych na temat wydarzeń ważkich dla UE. W badaniu skoncentrowałam się na określeniu sposobu prezentacji przez sześć polskich tygodników opinii, o najwyższym poziomie sprzedaży w 2015 i 2016 roku („Do Rzeczy”, „Gazeta Polska”, „Gość Niedzielny”, „Newsweek”, „Polityka”, „W Sieci”), referendum w sprawie brexitu. Jakościowa analiza zawartości pozwoliła na potwierdzenie związku pomiędzy oceną tego wydarzenia w tygodnikach a ich sympatiami politycznymi – pozytywne opinie o brexicie wyrażano w prawicowych tytułach (*Do Rzeczy, Gazeta Polska, Gość Niedzielny, W Sieci*), negatywnego w pismach popierających PO (*Polityka, Newsweek*). Nie stwierdzono natomiast istotnych różnic w przypadku identyfikacji przez redakcje przyczyn i skutków brexitu (Jas-Koziarkiewicz, 2019b).

Polityka informacyjna UE jest dynamiczna, zmienia się, co jest wymuszone zarówno przez czynniki wewnętrzne (związane z UE), jak i zewnętrzne (np. postęp technologiczny). Właśnie to sprawia, że jest ona wdzięcznym przedmiotem badań. Moja fascynacja tym zagadnieniem przełożyła się także na zainteresowanie nim studentów: seminarzystów studiów licencjackich, magisterskich i doktoranckich prowadzonych w Instytucie Europeistyki Wydziału Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego. Znalazło to wyraz w publikacji przygotowanej pod moją redakcją naukową, w której zaprezentowano opracowania studentów. Jej rozdziały wpisują się w obszar nauk o polityce i administracji oraz nauk o komunikacji społecznej i mediach, a ze względu na przedmiot badań w studia europejskie. Większość omówień dotyczyła badań własnych (m.in. analiza zawartości stron internetowych instytucji UE, blogów pracowników unijnych, badania funkcjonalności i użyteczności unijnych stron internetowych w tym *User Experience Design*). Pomimo różnych okresów analizy wspólne dla wszystkich autorów było uznanie, że dla skuteczności działań informacyjnych UE decydujące znaczenie ma internet. Zróżnicowanie przedmiotu i zastosowanych metod potwierdza ocenę, że udało mi się zarazić studentów pasją badawczą (Jas-Koziarkiewicz, 2017b).

Przedmiot realizowanych przeze mnie badań, jego złożoność, znaczenie społeczne, siła oddziaływania mediów skłoniły mnie do stosowania zróżnicowanych metod badawczych.

Wykorzystywane metody miały charakter jakościowy, służyły deskrypcji, analizie i syntezie w prowadzonych badaniach. Metody za każdym razem były dostosowane do przedmiotu badań, a ich wybór był podyktowany przyjmowanymi w poszczególnych przedsięwzięciach hipotezami, tezami i pytaniami badawczymi, a także stosowanymi kryteriami doboru. I tak na przykład w badaniu interesariuszy polityki informacyjnej UE zastosowałam celowy dobór próby, a w badaniach dziennikarzy obok celowej selekcji respondentów zdecydowałam się na procedurę kuli śnieżnej. W bogatym wachlarzu używanych przeze mnie metod badawczych w tym obszarze dociekań znalazły się: metoda historyczna, analiza instytucjonalno-prawna i analiza źródeł, indywidualne wywiady pogłębione i zogniskowane wywiady grupowe. Triangulacja metod badawczych miała zapewnić większą jakość prowadzonych analiz, służyła poszerzeniu wiedzy na temat oceny polityki informacyjnej Unii Europejskiej, a także sprawdzeniu i porównywaniu uzyskiwanych wyników.

Moje badania z zakresu polityki informacyjnej UE były prowadzone w związku z realizacją kilku projektów badawczych. Wśród najważniejszych, w których byłam współwykonawcą, można wskazać międzynarodowy projekt *MoreEU – More Europe to Overcome the Crisis* (2014–2017), finansowany przez Jean Monnet Network i współfinansowany ze środków Komisji Europejskiej, a także *Kryzysy w procesie integracji europejskiej i sposoby ich przezwyciężania* (marzec 2013–wrzesień 2015) finansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki (pozostałe w wykazie dorobku habilitacyjnego pod numerami 2, 3, 4, 5, 8, 9). Wyniki analiz prezentowałam na kilku konferencjach naukowych (w wykazie dorobku habilitacyjnego w punkcie II podpunkt I pod numerami 2, 3, 4, 5, 7, 8, 10, 22 oraz w punkcie III podpunkt B 1, 2, 3). Ich rezultaty wykorzystywałam również w trakcie zajęć dydaktycznych: *Polityka informacyjna Unii Europejskiej i Źródła informacji europejskiej*.

II) Polityka medialna

Zainteresowanie władzy mediami wynika z ich istotnego znaczenia dla prawidłowego funkcjonowania sfery publicznej. Analiza określanych przez państwo zasad i ramowych warunków działania mediów pozwala na ocenę ich sytuacji i wskazanie zakresu ingerencji władz publicznych w ich działanie. Z tych względów w dociekaniach naukowych podjęłam zagadnienie polityki medialnej.

W badaniach z jednej strony analizowałam całościowo politykę medialną wybranych państw członkowskich UE, z drugiej zaś dokonywałam prezentacji rozwiązań sektorowych w poszczególnych państwach. W obu przypadkach dominującymi metodami badawczymi pozostawały: istotna w ujęciu funkcjonalnym analiza prawno-instytucjonalna oraz krytyczna analiza źródeł. Kompleksowe opracowania miały służyć określeniu celów, podmiotów

odpowiedzialnych za realizację polityki medialnej i jej narzędzi (Stasiak-Jazukiewicz, Jas-Koziarkiewicz, 2011a).

Próbowałam również uwzględnić oddziaływanie organizacji międzynarodowych na system i politykę medialną Austrii. Zgodnie z moją diagnozą państwo to prowadziło przemyślaną i podlegającą ewolucji politykę medialną. Wpływ rozwiązań unijnych był znaczący i dał się sprowadzić do czterech obszarów: regulacji prawnych, instytucji koordynujących i nadzorujących działalność mediów, postępu technologicznego i rewolucji informatycznej, zmian struktury systemu medialnego, w tym jego liberalizacji i dopuszczenia do rynku nadawców komercyjnych (Jas-Koziarkiewicz, 2011b).

Media pełnią ważne funkcje społeczne. Z tego powodu wśród narzędzi przyjmowanych przez poszczególne państwa europejskie są i te służące zapewnieniu wartościowej i zróżnicowanej oferty czy też chroniące pluralizm. Jedną z form oddziaływania państwa na rynek mediów w celu realizacji tych zadań jest pomoc publiczna. W prowadzonych badaniach podjęłam zagadnienie przyjmowanych w tym obszarze rozwiązań w Austrii. Przy wyborze państwa istotne było również to, że prowadzi ono jedną z bardziej aktywnych polityk medialnych w Europie. Przeprowadzona analiza prawna i instytucjonalna pozwoliła na prezentację funkcjonujących w Austrii funduszy dedykowanych mediom. Uzyskane wyniki pozwoliły na konstatację, że media w Austrii otrzymują wsparcie publiczne – po pierwsze – w celu realizacji przez nie szczegółowo określonych zadań, po drugie, by zapewnić zróżnicowanie opinii. W analizie zwróciłam uwagę na problemy z oceną zakresu oddziaływania środków publicznych i to, czy rzeczywiście służą one realizacji wskazanych celów (Jas-Koziarkiewicz, 2012).

Formą ochrony pluralizmu przez państwo i zapewnienia zróżnicowanej oferty medialnej jest przeciwdziałanie procesowi koncentracji własności w mediach. Jak dotąd nie wypracowano jednego ogólnoeuropejskiego wzorca przeciwdziałania koncentracji i zagwarantowania pluralizmu mediów. Zróżnicowanie przyjętych rozwiązań w poszczególnych państwach członkowskich UE było powodem porównania odmiennych sposobów zapobiegania procesowi koncentracji. We współautorskim studium przypadków zostały zidentyfikowane dopuszczalne formy własności mediów, zasady gwarantujące jej transparentność oraz prawne sposoby zapobiegania procesowi jej koncentracji w wybranych państwach członkowskich UE (Austria, Czechy, Francja, Niemcy, Węgry oraz Włochy). W tym celu została wykorzystana analiza prawno-instytucjonalna oraz metoda komparatystyczna. Analiza porównawcza przyjmowanych rozwiązań pozwoliła na ocenę, że najbardziej liberalne, z najmniejszą liczbą kryteriów ograniczających koncentrację, były

Węgry i Czechy. Najbardziej rygorystyczne pozostawało prawodawstwo austriackie i francuskie. Za umiarkowane należy uznać rozwiązania przyjęte w Niemczech i we Włoszech (Jas-Koziarkiewicz, Stasiak-Jazukiewicz, 2018a).

Ustawowe gwarancje wolności słowa są niewystarczające do jej zabezpieczenia. Z tego względu kreatorzy polityki medialnej poszukują innych sposobów jej zapewnienia. W kolejnym współautorskim artykule zostały przeanalizowane pośrednie i bezpośrednie subwencje państwowe zabezpieczające pluralizm mediów w wybranych państwach UE (Austrii, Czechach, Francji, Niemczech i we Włoszech). I tu posłużono się analizą prawną--instytucjonalną i metodą komparatystyczną. Dodatkowo w toku badań sięgnięto po krytyczną analizę źródeł oraz analizę i krytykę piśmiennictwa. Niezbędne dane zbierano również poprzez ankiety rozesłane do regulatorów rynku mediów. Zgodnie z przeprowadzonymi badaniami przyjmowane rozwiązania dały się sprowadzić do subwencji przekazywanych na rzecz zapewnienia różnorodnej oferty wydawniczej i środków na rzecz zabezpieczenia zróżnicowania struktury rynku. Przeprowadzone badania pozwoliły na konstatację, że pomimo niedoskonałości finansowych form wsparcia pluralizmu były one, choć w różnym stopniu, stosowane przez państwa, co wynikało ze znaczenia, jakie w polityce medialnej przypisywały one pluralizmowi mediów (Jas-Koziarkiewicz, Stasiak-Jazukiewicz, 2018b).

Wyniki zrealizowanych badań zaprezentowałam na konferencjach naukowych (w wykazie dorobku habilitacyjnego w punkcie II podpunkt I pod numerami 1, 19, 20, 23). Wykorzystywałam je również w trakcie zajęć z przedmiotu *Media w Europie*.

III) Mniejszości narodowe i ich media

Media mniejszości niemieckiej były pierwotnym przedmiotem moich zainteresowań badawczych. Znalazło to wyraz w pracy doktorskiej, która po niezbędnych uzupełnieniach – wraz z artykułem prezentującym jej założenia – została opublikowana w 2009 roku (Jas-Koziarkiewicz, 2009b, 2009a).

Oddziaływanie systemu społecznego i politycznego na sytuację mniejszości stało się przedmiotem artykułu poświęconego mniejszości niemieckiej w Danii. Jego celem była prezentacja statusu tej grupy ze szczególnym uwzględnieniem działalności organizacyjnej i aktywności w sferze mediów. Wyniki analizy prawną--instytucjonalnej, krytycznej analizy źródeł oraz analizy i krytyki piśmiennictwa czyniły zasadną tezę, że w Danii stworzono mniejszości niemieckiej korzystne warunki dla zachowania i rozwoju odrębnej tożsamości. Stwierdzono jednak, że mniejszość ta nie byłaby w stanie podejmować inicjatyw społecznych,

politycznych i kulturowych bez wydatnego wsparcia ze strony państwa niemieckiego (Jas-Koziarkiewicz, 2009 c).

Mniejszości narodowe są częścią systemu społecznego i z uwzględnieniem oddziaływania tego systemu należy rozpatrywać ich pozycję i działania. Z tego powodu w prowadzonych badaniach podjęłam kwestię instytucjonalizacji mniejszości narodowych w Europie. Wykorzystałam przy tym analizę prawnoinstytucjonalną i krytyczną analizę źródeł. Przeprowadzone badania pozwoliły na stwierdzenie, że proces instytucjonalizacji praw mniejszości w latach dziewięćdziesiątych w ramach Rady Europy, OBWE i UE był podobny – za wyjątkiem *Konwencji ramowej o ochronie mniejszości narodowych* dominowały „miękkie” regulacje praw mniejszościowych. Również w procesie instytucjonalizacji organizacji reprezentujących mniejszości można było dostrzec pewne prawidłowości, jak na przykład wzrost ich liczby, pojawianie się organizacji europejskich (Jas-Koziarkiewicz, 2011c).

Własne media mniejszości pełnią wobec niej istotne funkcje, to one integrują wspólnotę, socjalizują jej członków i mobilizują do określonych działań. Zagadnienie prezentacji w pismach mniejszości ważkich dla niej kwestii zostało przeze mnie podjęte w dwóch artykułach. Pierwszy z nich dotyczył sposobu omówienia akcji łączenia rodzin na łamach *Arbeiterstimme*. Medioznawcza analiza treści pozwoliła na pozytywną weryfikację założenia, że akcja łączenia rodzin była prezentowana w szerokim kontekście jej skutków dla mniejszości niemieckiej, ze wskazaniem problemów z jej realizacją, a także dylematami pojedynczych osób dotyczącymi decyzji o wyjeździe lub pozostaniu (Jas-Koziarkiewicz, 2015d).

Drugi z artykułów traktował o sposobie relacjonowania przez *Wochenblatt.pl* kampanii wyborczej do Parlamentu Europejskiego w 2014 roku. W tym przypadku nie ograniczyłam badań do jakościowej analizy treści, lecz poszerzyłam je o identyfikację ram interpretacyjnych. Ujęcie to, typowe dla badań politologicznych, pozwoliło na ustalenie, że w artykułach przed i po wyborach dominowała rama konfliktu, natomiast w tygodniu, w którym odbyły się wybory, rama ludzkich spraw. Rywalizacja jako sposób opisywania polityki, w szczególności w przypadku kampanii wyborczych, nie zaskakuje. Rama ta ułatwia bowiem organizację informacji na temat sceny politycznej i podjęcie decyzji wyborczych. Zdumiewające było jednak to, że posługiwano się nią w materiałach dziennikarskich pomimo tego, że mniejszość niemiecka nie wystawiła własnych kandydatów ani nie poparła żadnego polityka (Jas-Koziarkiewicz, 2017d).

Działania mniejszości narodowych w sferze mediów oznaczają konieczność mierzenia się z wyzwaniami związanymi z rozwojem technologicznym i zmieniającymi się uwarunkowaniami zewnętrznymi i wewnętrznymi wobec mniejszości. Temat ten podjęłam w dwóch artykułach. Wykorzystałam przy tym jako wiodące trzy metody badawcze: krytyczną analizę źródeł, analizę i krytykę piśmiennictwa oraz analizę porównawczą. W badaniu sposobu wykorzystania nowych technologii przez oficjalne tytuły prasowe mniejszości niemieckiej w państwach Grupy Wyszehradzkiej przyjął, że periodyki wybierają jedną z dwóch wyodrębnionych przeze mnie strategii: „internet w służbie mniejszości” lub „internet jako zło konieczne”. Uznałam, że pisma z pierwszej grupy będą rozwijać swoją obecność w internecie, zmieniając i adaptując ofertę zgodnie z oczekiwaniami odbiorców. Odmiennie wygląda przyszłość tytułów zaliczonych do drugiej grupy. W ich przypadku niedostrzeżenie znaczenia internetu prawdopodobnie będzie skutkowało likwidacją pism (Jas-Koziarkiewicz, 2016a).

Uwarunkowania działalności mediów mniejszości zostały przez mnie przedstawione w odwołaniu do dwóch pism mniejszości niemieckiej – wydawanego w Polsce *Wochenblatt.pl* i ukazującego się w Danii *Der Nordschleswiger*. Zgodnie z wynikami badań na ich sytuację miała wpływ zmieniająca się rzeczywistość medialna, zmiany wzorów użytkowania mediów, polityka państwa zamieszkania i narodowego, nastawienie większości do mniejszości i ich wzajemne relacje. Przeprowadzona analiza pozwoliła także na dostrzeżenie, że media mniejszości, pełniąc służebną rolę wobec organizacji, nie mogły zapominać o procesach zachodzących w niej samej, np. zmiana struktury wieku i liczebności grupy. Mierząc się z tymi wyzwaniami, obie redakcje właściwie identyfikowały istniejące zagrożenia i szanse. Podejmowały też działania mające zminimalizować zagrożenia (Jas-Koziarkiewicz, 2015b).

W przypadku tego obszaru badawczego wśród stosowanych przeze mnie metod badawczych należy wskazać te oparte na danych zastanych, jak na przykład krytyczną analizę piśmiennictwa czy analizę prawno-instytucjonalną. W prowadzonych dociekaniach dominowały jednak metody dostarczające danych pierwotnych, tj. analiza porównawcza, analiza zawartości, analiza zawartości online oraz analiza ram interpretacyjnych. Przyjmowaną strategią badawczą było studium przypadku/przypadków. Moje badania w tym obszarze prowadziłam w związku z realizacją jednego projektu (w wykazie dorobku habilitacyjnego punkt II podpunkt G pod numerami 6). Wyniki realizowanych badań zaprezentowałam na konferencjach naukowych (w wykazie dorobku habilitacyjnego w punkcie II podpunkt I pod numerami pod numerami 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 21, 26).

IV) Antyterrorystyczna polityka informacyjna i sposobów relacjonowania zamachów terrorystycznych przez media

Media ze względu na ich oddziaływanie społeczne znajdują się w orbicie zainteresowań terrorystów. Spektakularność zamachów terrorystycznych sprawia natomiast, że stają się one jednym z ulubionych tematów w relacjach medialnych. Waga tych zagadnień i ich aktualność skłoniły mnie do podjęcia analizy antyterrorystycznej polityki informacyjnej i sposobów relacjonowania zamachów terrorystycznych w mediach. Kwestia ta była przeze mnie poruszana przede wszystkim w związku z udziałem w zespole badawczym na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego pod kierownictwem prof. Ewy Stasiak-Jazukiewicz. Zespół prowadził badania w projekcie rozwojowym nr OR00004007 pt. *Utworzenie spójnej antyterrorystycznej strategii informacyjnej finansowanym z projektu rozwojowego Przeciwdziałanie i zwalczanie przestępczości zorganizowanej i terroryzmu w warunkach bezpiecznego, przyspieszonego i zrównoważonego rozwoju społeczno--gospodarczego z funduszy Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego na realizację projektów badawczo-rozwojowych z obszaru „Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa”*.

Pierwsze z opracowań Zespołu dotyczyło przyjętych w Polsce rozwiązań instytucjonalno--prawnych. W przeprowadzonej analizie zastosowaliśmy metody: prawno-instytucjonalną, systemową i porównawczą. Posłużyły one do identyfikacji istniejących luk formalnoprawnych. Stwierdzono między innymi, że ówczesnie obowiązujące prawo prasowe nie było dostosowane do wymogów rynku medialnego, nie zdefiniowano należycie obszarów odpowiedzialności za zwalczanie terroryzmu, a także nie określono właściwie podziału kompetencji w zakresie realizacji polityki informacyjnej między podmioty zaangażowane w przeciwdziałanie terroryzmowi. W sferze mediów największym problemem był brak wskazania jednostki koordynującej ich działania w sytuacjach kryzysowych (Stasiak-Jazukiewicz, Jas-Koziarkiewicz, 2009d).

Przedmiotem moich dociekań naukowych w ramach prac Zespołu były także rozwiązania przyjmowane w obszarze antyterrorystycznej polityki informacyjnej w Czechach, Francji i Wielkiej Brytanii. I w tym przypadku poszukiwaliśmy informacji dotyczących podstaw prawnych antyterrorystycznej polityki informacyjnej oraz realizujących ją podmiotów. Dane zebrano z zastosowaniem dwóch metod: prawno-instytucjonalnej i systemowej. Badania ujawniły, że każde z państw stosowało własne rozwiązania (Stasiak-Jazukiewicz, Biskup, Jas-Koziarkiewicz, Krasowski, 2009e). Wyniki badań dotyczące Wielkiej Brytanii zaprezentowałam w odrębnym artykule. Oceniałam w nim, że w pierwszym

dziesięcioleciu XXI wieku zakres przyjętych uregulowań, wprowadzone rozwiązania i podział kompetencji były adekwatne do brytyjskich potrzeb (Jas-Koziarkiewicz, 2010b).

Kolejnym etapem projektu badawczego realizowanego przez Zespół była analiza antyterrorystycznej polityki informacyjnej Czech, Francji i Wielkiej Brytanii oraz porównanie ich z mechanizmami istniejącymi w Polsce. W opracowaniu zaprezentowaliśmy wyniki analizy SWOT. Pozwoliła ona na sformułowanie rekomendacji odnośnie do możliwości wdrożenia w Polsce rozwiązań sprawdzonych w innych państwach, m.in.: 1. wprowadzenie zmian legislacyjnych ograniczających wolność słowa i prawo do informacji w kontekście obrony przed terroryzmem; 2. opracowanie standardów relacjonowania przez media zagadnień terroryzmu; 3. organizację szkoleń dla pracowników administracji publicznej wyznaczonych do kontaktów z mediami (Stasiak-Jazukiewicz, Jas-Koziarkiewicz, Marciniak, 2010c).

Kreatorzy antyterrorystycznej polityki informacyjnej w swoich działaniach powinni uwzględniać oczekiwania jej adresatów, m.in. dziennikarzy. W raporcie przygotowanym przez Zespół skoncentrowaliśmy się na zdiagnozowaniu poczucia odpowiedzialności dziennikarzy za przekaz informacyjny i określeniu ich oczekiwań względem instytucji państwowych. Dane do analizy pochodziły z 12 indywidualnych wywiadów pogłębionych. Na ich podstawie ustalono, że dziennikarze w sytuacjach zagrożenia terrorystycznego sprowadzają rolę mediów do zadań informacyjnych. Respondenci zwracali uwagę na niebezpieczeństwa związane ze sposobem relacjonowania wydarzeń, jak na przykład wywoływanie uprzedzeń wobec określonych grup, wzbudzanie poczucia zagrożenia czy paniki. Postulowali także stworzenie jasnych reguł przekazywania informacji przez administrację publiczną, powołanie centrum kryzysowego lub pełnomocnika do spraw kontaktów z mediami w czasie sytuacji kryzysowej (Stasiak-Jazukiewicz, Jas-Koziarkiewicz, Krasowski, 2010d).

Przedmiotem kolejnej z analiz był sposób prezentowania informacji na temat sytuacji kryzysowych. W badaniu zastosowano trzy wiodące metody: analizę zawartości (jakościową i ilościową), badanie stopnia informacyjności przekazu według Aspa, a także eksperyment z wykorzystaniem metody zrozumienia tekstu Taylora. Badaniu zostały poddane materiały dziennikarskie z ogólnopolskich dzienników i tygodników oraz telewizyjnych programów informacyjnych. Przeprowadzona analiza pozwoliła stwierdzić, że polskie media wobec podejmowanych zagadnień posługiwały się przekazem informacyjnym, a administracja publiczna w większości przypadków umiejętnie współpracowała ze środowiskiem mediów (Stasiak-Jazukiewicz, Jas-Koziarkiewicz, 2011d).

W obszarze moich zainteresowań badawczych znalazł się również sposób prezentacji wydarzeń kryzysowych w mediach zagranicznych – brytyjskich i hiszpańskich. W ramach Zespołu badawczego dokonałam analizy sposobu przekazywania informacji na temat zamachów terrorystycznych w 2004 roku w Hiszpanii i zamachów terrorystycznych w Wielkiej Brytanii w 2005 roku. Zgodnie z wynikami analizy zawartości brytyjskie i hiszpańskie media relacjonując zamachy, po pierwsze, informowały. Po drugie, interpretowały opisywane wydarzenia w aspekcie politycznym, gospodarczym i społecznym. Po trzecie, pełniły funkcję socjalizacyjną, pomagając przeżyć żałobę, dostarczając emocji i dając im ujście. Po czwarte, nie zrezygnowały z realizacji funkcji rozrywkowej. Drugie z pytań badawczych odnosiło się do wybieranych przez media typów przekazów. Przeprowadzona analiza pozwoliła na określenie jako dominującego przekazu informacyjnego. W przypadku hiszpańskich mediów były także obecne przekazy propagandowe (Stasiak-Jazukiewicz, Jas-Koziarkiewicz, 2011e).

Innym przykładem analizy sposobu prezentacji przez media zamachów terrorystycznych był przygotowany przeze mnie we współautorstwie raport na zlecenie Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji. Materiałem empirycznym poddanym analizie były telewizyjne relacje na temat wydarzeń z 22 lipca w Oslo i na wyspie Utøya, które zostały wyemitowane w dniach 22–24 lipca 2011 roku w trzech stacjach informacyjnych (TVN24, TVP INFO oraz Polsat News) oraz w dniach 22–26 lipca 2011 roku w głównych audycjach informacyjnych czterech programów uniwersalnych (TVP1, TVP2, Polsat oraz TVN). Zastosowaną metodą była jakościowa i ilościowa analiza zawartości, a celem między innymi określenie stopnia uwidocznienia, źródeł informacji, sposobu prezentacji oraz stopnia informacyjności przekazu. Analiza serwisów informacyjnych w programach uniwersalnych pozwoliła na sformułowanie między innymi następujących wniosków: 1. wydarzenia w Norwegii przez wszystkie stacje zostały uznane za doniosłe; 2. nie zawsze podawano informację na temat źródeł informacji; 3. materiały w serwisach informacyjnych miały w większości niski stopień informacyjności. Badanie dotyczyło również stacji o profilu informacyjnym. W tym przypadku stwierdzono, że stacje realizowały zadanie szybkiego przekazywania informacji. Zdecydowały się także na prezentację wiadomości na temat udziału Polaków w wydarzeniu oraz informowały o zagrożeniach dla Polaków przebywających w Norwegii. Nadawcy dobrze wywiązali się z zadania informowania o skutkach wydarzenia dla Polski i Polaków, a także w odniesieniu do kreowania społecznej świadomości zagrożenia terroryzmem (Stasiak-Jazukiewicz, Jas-Koziarkiewicz, 2011f).

W realizowanych przeze mnie badaniach w tym obszarze stosowałam zróżnicowane metody. Dwie spośród nich były wiodące. W początkowym etapie w największym stopniu wykorzystywałam analizę prawnoinstytucjonalną, która umożliwiła poznanie założeń antyterrorystycznej polityki informacyjnej. W badaniu przekazów medialnych była stosowana analiza zawartości. Jej wybór nie był przypadkowy, a wynikał z tego, że tylko ona pozwalała na określenie sposobu prezentacji informacji przez media. Podobnie świadomą decyzją było uzupełnienie wiodących metod o analizę SWOT, badanie stopnia informacyjności przekazu według Aspa oraz eksperyment z wykorzystaniem metody zrozumienia tekstu Taylora.

Moje badania w tym obszarze prowadziłam w związku z realizacją dwóch projektów (w wykazie dorobku punkt II podpunkt G pod numerami 10, 11). Wyniki zrealizowanych przeze mnie badań dotyczących antyterrorystycznej polityki informacyjnej prezentowałam na seminariach i konferencjach eksperckich (w wykazie dorobku habilitacyjnego w punkcie II podpunkt I pod numerami 24, 25).

Marta Jędrzejewska